

Ekonomie, „expoziční simplicita“ a metodologie

aneb

Proč zavrhnout AS-AD při výkladu ekonomie

Josef Šíma *

„Zpracování učebního textu bylo vedeno snahou pomoci čtenářům textu... ovládnout poznatky na úrovni soudobé světové ekonomické vědy v oblasti makroekonomické teorie, ...porozumět makroekonomii a dovést na bázi jejích znalostí řešit i praktické ekonomické problémy případně i predikovat budoucí ekonomický vývoj.”

Miloš Mach¹

Ekonomie je vědou, jež se pokouší vysvětlit důsledky lidského *jednání* ve světě vzácnosti, pomocí něhož se lidé snaží dosáhnout uspokojivějšího stavu svého blahobytu. Jelikož lidé většinou nežijí izolovaně, ale ve společnosti, pro níž je typická rozsáhlá dělba práce, nabývá jejich jednání podoby vytváření spleťtých a provázaných vztahů. Ekonomie má proto co do činění se studiem komplexních a stále se vyvíjejících společenských jevů. Její výklad není tedy jednoduchý. Je však klíčový pro správný vhled do těchto komplexních jevů a analýzu dopadů jednotlivých lidských jednání. Abychom však dosáhli porozumění, musíme vědět *jak* k takové analýze přistoupit. Zatímco dřívější praxí, která se stala základním stavebním prvkem výkladu ekonomie, bylo začínat od jednoduchých ekonomických vztahů v primitivní ekonomice (Robinsonovská ekonomie), po jejichž analýze se situace zkomplikovala tím, že se do analýzy začali zabudovávat další lidé, a získané poznatky o základních ekonomických vztazích platných pro izolovaného člověka tak byly rozšířeny o analýzu směny, peněz, obchodu apod., dnes je tento způsob výkladu považován za překonaný. Logická dedukce a analýza příčin a následků je zavrhována. Na její místo nastoupilo modelování, vzájemná determinovanost a testování predikčních schopností modelů bez ohledu na jejich vnitřní logickou rozpornost či nepravdivost jejich předpokladů.² Tuto změnu jen podporuje filosofické popírání existence samotné možnosti pravdivého poznání světa a relativizace každého dosaženého poznatku, jež nachází svůj odraz v textech o metodologii a epistemologii.³ V takovémto intelektuálním klimatu se stává ještě mnohem problematičtější sepsat učebnici, která bude vědění z oboru kondenzovat do pochopitelného a smysluplného úvodu do studia, obzvláště tehdy, když studium metodologie (ekonomické) vědy není do studia ekonomie vůbec zařazeno (!). Použitá metoda poté v učebnicích není nikde explicitně prezentována a ukrývá se v implicitních předpokladech předkládaných modelů. Takovýto výklad pak nutně sklouzává k „formálnosti” a téměř zcela spočívá v prezentování primitivních matematických vztahů a budování vnitřně rozporuplných modelů, jež umožňují „pedagogům”

---

* Autor by rád poděkoval Danu Šťastnému a Davidu Lipkovi za cenné připomínky k rukopisu tohoto textu.

¹ Mach, Miloš: *Makroekonomie II pro inženýrské studium*, První část, Melandrium, str. 3, 1998.

² Friedman, Milton: *Metodologie pozitivní ekonomie*, Liberální institut, 1997.

³ „V závěru autor konstatuje, že ‘prokázal...’. Z hlediska striktně vědeckého autor nic neprokázal, pouze předložil do diskuse své názory”, napsal v postmoderním duchu anonymní referent z časopisu *Finance a úvěr* ve svém zamítavém posudku na text tohoto autora.

„učit“ studenty bez bližšího vysvětlení posouvat nic neříkající křivky. Toto tvrzení budeme ilustrovat na konstrukci modelu AS-AD tak, jak je běžně prováděna v současných „učebnicích ekonomie“.

Model AS-AD

Problémy výkladu ekonomických jevů se patrně nejvíce projevují v oblasti tzv. makroekonomie. Je tomu tak proto, že základní makroekonomický model AS-AD vyvolává paralely s mikroekonomickým zachycením nabídky a poptávky po jednom statku. Velká většina autorů sice ve svých učebnicích upozorňuje na odlišnosti mezi „mikro“ a „makro“ křivkami, ale následně z modelu AS-AD činí základ svých „makromodelů“, které, jak ukážeme dále, používají analogicky k modelům mikroekonomickým. Ekonomové, kteří zcela nepropadli snaze o formalizovaný výklad makroekonomie, ale usilovali o představení *ekonomického stylu myšlení*, již před řadou let psali, že existují jisté zásadní problémy při používání křivek agregátní nabídky a agregátní poptávky, a středobod svého výkladu z nich proto nikdy neučinili. Paul Heyne např. uvádí, že:

„Existuje... potíž, ...a to, že agregátní nabídka a agregátní poptávka jsou navzájem závislé takovým způsobem, který neodpovídá křivkám nabídky a křivkám poptávky po individuálních statech... Co činí z analýzy nabídky a poptávky prospěšný rámec pro uvažování o účincích měnících se okolností, je to, že činitelé ovlivňující nabídku jsou značně vzdálení a nezávislí na činitelích ovlivňujících poptávku. To samozřejmě přestává platit, když začneme hovořit o *agregátní nabídce a poptávce*.“⁴

Jinými slovy řečeno, agregátní poptávka a agregátní nabídka jsou na sobě závislé, a proto model AS-AD neumožňuje relativně snadné vysvětlení problémů a *objasnění* ekonomických zákonitostí tak jako mikroekonomické křivky nabídky a poptávky. „Tyto souhrnné pojmy zakrývají vzájemné vztahy, které jsou důležité pro pochopení inflace a recese“⁵ ... a dalších vztahů. Podívejme se, jakou tato a podobná upozornění autorů úspěšných učebnic úvodu do ekonomie našla odezvu mezi ostatními ekonomy.

Studium problémů spojených s užíváním křivek AS a AD na poli učebnicového výkladu makroekonomie vyústilo v posledních deseti letech v poznání, že standardní vyvození křivky agregátní poptávky z modelu agregátních výdajů s linií 45 stupňů či z modelu IS-LM je vnitřně rozporné, a proto neudržitelné, a pro *výklad* základů ekonomie zcela nepoužitelné.⁶ Přestože velmi vlivná česká učebnice profesora Macha, jak bylo uvedeno v citátu na úvod, má ambice pomoci studentům „ovládnout poznatky na úrovni soudobé světové ekonomické vědy v oblasti makroekonomické teorie“, tuto významnou diskusi zcela ignoruje a o zásadních důvodech, které by měly vést k zavržení tohoto přístupu k makroekonomii, se ani slovem nezmiňuje, ba naopak představuje IS-

⁴ Heyne, Paul: *Ekonomický styl myšlení*, VŠE, 1990, str. 378.

⁵ *Ibid.* str. 380.

⁶ K tomuto závěru nedochází stoupenci jedné jediné ekonomické školy, ale ekonomové z řady jinak vzájemně si odporujících myšlenkových proudů. Viz Colander, David: „The Stories We Tell: A Reconsideration of AS/AD Analysis“, *Journal of Economic Perspectives*, sv. 9, č. 3, léto 1995; Garrison, Roger: „AS/AD: A SAD Development in Macroeconomic Pedagogy“, jaro 1996, rukopis; Fields, T. W.: „Some Pitfalls in the Conventional Treatment of Agregate Demand“, *Southern Economic Journal*, sv. 56, leden 1990; Barro, Robert: „The Agregate Supply/Agregate Demand Model“, *Eastern Economic Journal*, sv. 20, zima 1994; Clower, Robert: „The Effective Demand Fraud“, *Eastern Economic Journal*, sv. 20, podzim 1994.

LM a z něj odvozenou AD jako základ celého výkladu makroekonomie.⁷ Zamlčení nesrovnalostí však existující problémy neodstraňuje. A problémů modelu AS-AD je celá řada. „Nejmenším z těchto problémů“, uvádí profesor Garrison, „je skutečnost, že AS není křivkou nabídky a AD není křivkou poptávky.“⁸

Podívejme se nyní, v čem spočívají ony zmiňované zásadní problémy analýzy AS-AD, o kterých se v posledních letech tolik diskutovalo.

Výklad základů makroekonomie probíhá zhruba následovně. Nejprve je popsán dvojsektorový model rovnovážné produkce (Mach, díl 1, str. 5–22), který se poté rozšíří o vládní výdaje a daně do třísektorového modelu (Mach, *ibid.* str. 23–44).⁹ Ten je následně „významně rozšířen“ o úrokovou sazbu a její vliv na poptávku do IS-LM, který „patří k základům moderní makroekonomie“¹⁰ (Mach, *ibid.* str. 45–92). Ekonomika je „otevřena“ (Mach, *ibid.* 93–172) a poté již následuje vyvození AD z IS-LM (Mach, díl 2, str. 7–26). To probíhá tak, že jsou modifikovány závěry vyvozené z modelu agregátních výdajů s linií 45 stupňů (Mach, díl 1, str. 49), který je vybudován na keynesovských předpokladech, v jejichž čele stojí předpoklad nevyužitých zdrojů a neměnných cen (viz Mach, díl 1, str. 45), a ve kterém hraje klíčovou úlohu výdajový multiplikátor. Ten „funguje“ proto, že model předpokládá zvyšování nabídky jako reakci na zvýšenou poptávku v ekonomice. Počáteční zvýšení výdajů tedy vyvolá zvýšení produkce (nabídky), jež způsobí další (menší) zvýšení výdajů (v tzv. druhém výdajovém kole) atd. dokud se multiplikační proces nevyčerpá. „Dokud existují nevyužité zdroje, každý nárůst poptávky bude doprovázen zvýšením nabídky,“¹¹ to je základ tohoto keynesiánského přístupu.¹² Křivka AD vzniká tak, že postulujeme zvýšení cenové úrovně,¹³ které povede ke snížení reálných peněžních zůstatků, jež při dané poptávce po penězích vyvolá zvýšení úrokových sazeb, a tedy snížení úrokově citlivých komponent agregátní poptávky, a proto ke snížení agregátních výdajů. (Mach, díl 2, str. 9–10).

---

⁷ Poukaz na konkrétní učebnici profesora Macha má sloužit pouze jako příklad kritizovaného přístupu (na tuto učebnici se budeme odkazovat i dále v textu). Všechny argumenty se samozřejmě vztahují na ostatní autory, kteří zvolili tutéž metodu výkladu a tentýž přístup k ekonomii.

⁸ Garrison, *op.cit.*

⁹ Zajímavým detailem je, že se již v těchto modelech objevuje agregátní poptávka, a nikoli agregátní výdaje, jak je běžné v jiných učebnicích. Zatímco v kurzech mikroekonomie jsou studenti nuceni striktně rozlišovat mezi poptávaným množstvím a poptávkou (vztahem mezi cenou a poptávaným množstvím), zde je za „poptávku“ označeno „celkové poptávané množství“, tj. agregátní výdaje.

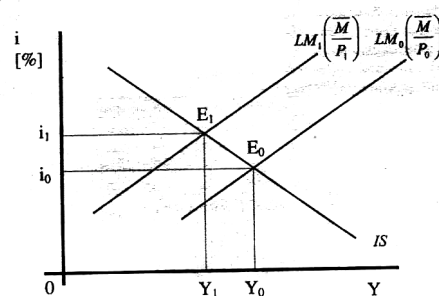
¹⁰ Mach, str. 45.

¹¹ Hansen, Alvin: „Full Recovery or Stagnation?“, New York, Norton, 1938, podle Clower, *op. cit.* Clower tuto formulaci, která v podstatě praví, že „poptávka si vytváří vlastní nabídku“, nazývá Hansenovým zákonem, jako protipól známého Sayova zákona, který ve vulgární podobě říká, že „nabídka si vytváří vlastní poptávku“.

¹² „Úroveň Y, kterou sledujeme podél křivky AD se rovná poptávanému množství, ale pouze proto, že skutečně vyprodukované množství se této poptávce již vyrovnalo.“ Barro, *op. cit.*, poznámka 4.

¹³ Pouhé *postulování* zvýšení cen také příliš nepřispívá k *objasnění* analyzovaných problémů. Růst cen není pro ekonomiku „exogenním“ faktorem, jenž by nesouvisel s chováním aktérů na trhu. Zatímco v modelu IS-LM nemá nikdo ambice vysvětlit například citlivost investic na úrokovou míru (a proto ji považujeme za exogenní), cenová hladina je jednou z proměnných, které ekonomové pomocí těchto modelů chtějí vysvětlovat (a je proto endogenní). Samostatnou otázkou je, *jak* lze najednou uvolnit předpoklad, na kterém byl celý model budován. Vysvětlení změn, které uvolnění předpokladu vyvolá – vhodné přinejmenším z didaktických důvodů – však nepřichází.

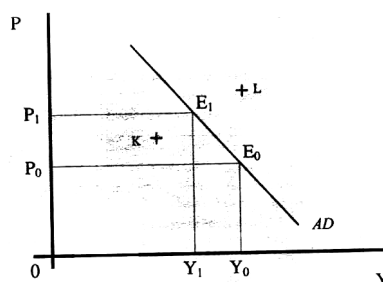
Obr. 1:

Odvození AD z IS-LM

Mach, *op. cit.*, str. 9

4.2:

Pro naše další úvahy však zůstává klíčové poznání, že model IS-LM (resp. křivka IS) v sobě obsahuje *reakci nabídky* v situaci nevyužitých výrobních zdrojů. Na to se pokusíme nezapomínat při další analýze a používání křivky AD. Je-li totiž jedinou křivkou AD takto odvozena,¹⁴ a začne-li se jednou označovat za agregátní *poptávku*, a nikoli křivku rovnováhy modelu IS-LM, začínají nabírat na síle paralely s mikroekonomickou analýzou a dějí se podivuhodné věci. AD je totiž následně bezproblémově „připouštěna“ k různým křivkám agregátní nabídky a jsou sledovány důsledky fiskální a měnové politiky (Mach, *ibid.* str. 26–86).

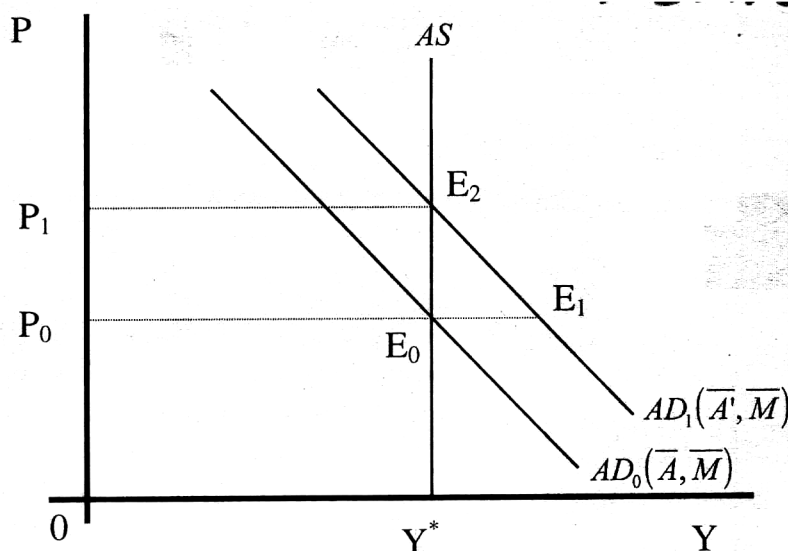
AD a klasická křivka AS

Patrně pod vlivem mikroekonomických marshallovských nůžek nabídky a poptávky, vydávají se autoři hledat ke své poptávce křivku nabídky. Jakou ale zvolit, když se to křivkami nabídky v nejrůznějších modelech jenom hemží. Nejčastěji je volen tzv. nezaujatý přístup, který lze nazvat «od každého trochu»: „...zde se přikláníme... ke snaze zachytit probíhající «zápas» mezi různými hlavními i okrajovými proudy, a to «jako zpravodajové... nikoli jako zástupci jednoho ze soupeřících směrů.»¹⁵ Prvním pokusem je nechat protnout právě odvozenou agregátní poptávku s tzv. klasickou křivkou agregátní nabídky odvozenou z klasické analýzy trhu práce a produkční funkce. Tato agregátní nabídka je vyvozená na předpokladech pružných mezd, a tedy plné zaměstnanosti a neexistence nevyužitých zdrojů. Nyní přichází klíčový okamžik. Jak píše profesor Mach:

¹⁴ Křivka AD, jež má podobu hyperboly, je v textu zobrazována jako přímka. To lze samo o sobě přijmout jako užitečné zjednodušení, i když by bylo vhodné tuto skutečnost explicitně zmínit (obzvláště v učebnici). Pozoruhodné – a matoucí – ovšem je, že v textu najednou čteme, že „[dále v textu] vyvineme klasickou křivku agregátní poptávky, jež má tvar rovnoosé (pravoúhlé) hyperboly jako implicitní «produkt» kvantitativní teorie peněz“. Mach, *op. cit.*, str. 17. Na základě tohoto výroku lze usuzovat, že poptávka nevyvozená z kvantitativní teorie hyperbolou není. Tento závěr jen posiluje zobrazení poptávky odvozované z kvantitativní teorie jako hyperboly i v grafu (str. 96). Snaha o „expoziční simplicitu“, kterou autor tak rád zmiňuje, by měla i zde vést k znázornění lineárnímu, neboť jsou pro něj zcela stejné důvody jako v případě ostatních poptávek.

¹⁵ Helisek, Mojmír a Breňová, Lubomíra: „Ekonomie: Proč učit, co učit, jak učit“, *Politická ekonomie*, č. 5,

„Použijme nyní... model agregátní poptávky a model klasické křivky agregátní nabídky, abychom prozkoumali efekty fiskální expanze...“¹⁶ Huups! A najednou máme v jednom grafu dvě křivky, které jsme tolik potřebovali, aby bylo možné (tak jako v mikroekonomii) jednu z nich posunout a získat dva průsečíky, z nichž vyčteme „reakci ekonomiky“ – nulový dopad na produkt, nárůst cenové hladiny.... Závěr: úplný vytěšňovací efekt.

Obr. 2

AD a klasická AS

Mach, *op. cit.*, str. 33

Zdá se, že jsme prozkoumali, co jsme chtěli, a můžeme pokračovat dále. Ale pozor, tak rychle to opravdu nejde. Zastavme se u toho, co jsme v tomto kroku provedli. Za grafem AS-AD se nám zároveň ukrývají tyto úvahy: mzdy jsou neměnné (IS-LM, resp. AD) a zároveň mzdy jsou flexibilní (AS), existují nevyužitá zdroje (IS-LM, resp. AD) a zároveň neexistují nevyužitá zdroje (AS), a tedy nabídka se zvyšuje (IS-LM, resp. AD) a zároveň nabídka se nemění (AS). V podstatě máme v *jednom* modelu jednu poptávku a dvě nabídky: keynesovskou (implicitně v modelu AD, o které nám autor nezaujatě „jako zpravodaj“ jaksí při této analýze pomlčel) a klasickou (explicitně v modelu AS). Jak nám takový model může vysvětlit, co v ekonomice probíhá? Model, kde se „snoubí“ takovéto předpoklady, je vnitřně zcela rozporný a nekonzistentní.¹⁷ Nemůže vůbec nic vysvětlit, včetně dopadů fiskální expanze.

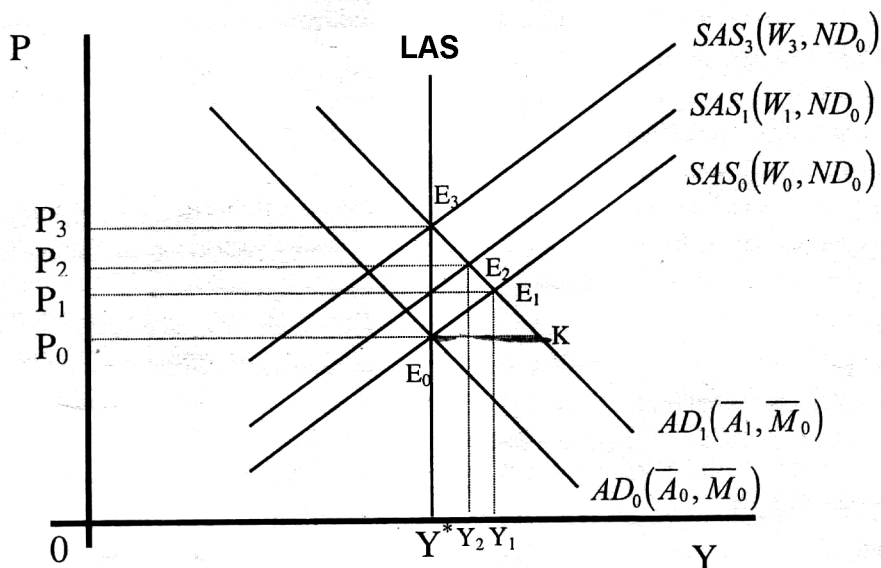
2000, str. 725, kteří citují Dornbushe a Fishera z jejich vlivné učebnice..

¹⁶ Mach, *op. cit.* . str. 32.

¹⁷ Na tomto místě předpokládáme, že logická konzistence a nerozpornost je považována za podmínku správnosti a že autoři ještě zcela nepropadli stále populárnějšímu metodologickému anarchismu a pod heslem „všechno je možné“ se přes tento rozpor nepřenesou. Výklad této „metodologie“ a obhajobu „čehokoli“ lze najít v Feyerabend, P. K.: *Rozprava proti metodě*, Aurora, 2001.

AD a pozitivně skloněná (keynesiánská-neextrémní) křivka AS

Po „analýze“ klasického případu se ze spektra nabídkových křivek vezme další – pozitivně skloněná křivka agregátní nabídky, která je odvozena z agregátní poptávky po práci, jež je vystavěna na předpokladu konstantní nominální mzdové úrovně v situaci nárůstu cen (Mach, díl 2, str. 40–41). „Z křivky agregátní poptávky práce je patrné, že pokles reálných mezd stimuluje firmy zaměstnávat více pracovníků..., a tedy i zvyšovat objem produkce...“.¹⁸ Huups! Stačí dát křivky opět dohromady a máme nové průsečíky a nová vysvětlení a závěry o účinnosti politiky.

Obr. 3

AD a krátkodobá AS

Mach, *op. cit.*, str. 45

Na grafu, který ve výkladu následuje (viz obr. 3) a který má vysvětlit efekty fiskální politiky se údajně nacházíme „ve výchozí situaci rovnováhy“.¹⁹ Podívejme se, co skrývá tato „rovnováha“: „protíná“ se nám křivka AD (která říká, že zdroje jsou nevyužité a mzdy fixní) s křivkou LAS (která říká, že zdroje jsou využité a mzdy flexibilní) a ještě s křivkou SAS (která je konstruována pro keynesovský svět, a proto často představována jako křivka „nerovnováhy“). Zajímavá rovnováha: Zdroje využité i nevyužité, mzdy fixní i flexibilní... chytrá horákyně přijela i nepřijela. Čekáte nějaké vysvětlení? Marně. Nyní, když je vše vlastně jasné, se vláda rozhodne provést fiskální expanzi, v jejímž důsledku vzrostou (krátkodobě) ceny a zaměstnanost. To prý proto, že stejné mzdy při vyšších cenách znamenají nižší reálné mzdy, což umožní firmám zvýšit výrobu. Konec výkladu krátkodobých účinků: křivka se posunula, z grafu vyneseme novou pozici na osy a můžeme jít dále.

I zde nezaškodí vzepřít se svodům formálního výkladu a pokusit se provést *ekonomickou úvahu*. Namísto nulové zmínky o nabídce práce a mnoho nevysvětlující formulaci, že „křivka agregátní poptávky po práci... závisí **na sklonu produkční funkce**: jak bylo vysvětleno – body na křivce agregátní poptávky po práci (např. body A, B a

¹⁸ Mach, *op. cit.*, díl 2, str. 41.

¹⁹ *Ibid.* str. 44–45.

C) získáme derivací produkční funkce v bodech A, B a C podle zaměstnanosti,” (zvýraznění v originále)²⁰ neuškodí několik základních otázek a špetka ekonomického stylu myšlení. Nejprve se podíváme na křivku SAS, poté na křivku AD a na závěr na rovnováhu, která vzniká v průsečíku těchto dvou křivek s křivkou dlouhodobé agregátní nabídky.

Nejprve tedy úvaha na straně nabídky. Co povede pracovníky při plné zaměstnanosti ve výchozí situaci na uvedeném grafu nabízet práci?²¹ Jinými slovy, jak je možné, že člověk, který byl dobrovolně nezaměstnán (v bodě E_0), protože si za danou mzdu *nepřál* pracovat a raději si užíval volného času, najednou při růstu cen pracovat půjde, a to ještě za nižší reálnou mzdu než v původní situaci (a na SAS se proto posuneme do bodu E_1)? V učebnici není ani zmínka o příčinách tohoto kroku. (Že by zázračně zapůsobil Hansenův zákon: „Poptávka po práci si vytváří vlastní nabídku práce?”) Zakreslení rostoucí křivky (krátkodobé) agregátní nabídky je tedy *přinejmenším* při využitých zdrojích, tedy „napravo” od potenciálního produktu v tomto modelu zcela nemístné. Křivka agregátní poptávky na tom však není v tomto ohledu o mnoho lépe. Připomněli jsme si totiž, že křivka agregátní poptávky není žádnou poptávkou, ale křivkou rovnováhy modelu IS-LM, který modeluje keynesovský svět nevyužitých zdrojů. Nabídka zde „dohání” poptávku při působení multiplikátoru. Jak ale tento proces probíhá při dosažení plné zaměstnanosti a po jejím *překročení*, zůstává nevysvětleno. Jak by bylo možné aplikovat model založený na nevyužitých zdrojích ve světě více než využitých zdrojů je záhadou. Proč jsou ale křivky AD stvořené pro svět permanentní krize zakresleny jako přímky protažené do světa plné výroby a za něj? Že by svůdnost krásné přímé linie a efekt dlouhého pravítka? Ani (krátkodobou) agregátní nabídku ani agregátní poptávku nelze v uváděném modelu „za potenciálem“ vůbec sestrojít!

Na závěr se zamysleme, co znamená *průsečík* rostoucí keynesovské SAS s AD a konečně LAS. Krátkodobá agregátní nabídka (SAS) je křivkou, kdy se mění cenová hladina, ale mzdy se nemění. Tato krátkodobá *nerovnovážná* (protože keynesovská) *cenová úroveň* se okamžikem protnutí s křivkou dlouhodobé agregátní nabídky, která popisuje svět, kdy jsou ceny pružné, mění rázem v *rovnovážnou cenu*. Tato situace představuje spíše *sémantický* problém, který by si však zasloužil pečlivé vysvětlení, při němž by se možná najednou objevily některé problémy spojené s nemožností vysvětlit logicky chování SAS „v průsečíku“ a za potenciálem, jak jsme naznačili výše. Závažnější problém ale představuje protnutí SAS s AD. Zde opět máme v jednom grafu situaci dvou nabídkových úvah, jednou jsou mzdy fixní (SAS), a jednou nikoli (AD). Problém smysluplného vysvětlení *průsečíku* křivek vzniklých z těchto odporujících si úvah zůstává neřešen a dokonce nezmiňen. Který jiný okamžik by si nasloužil trochu skutečného „vysvětlení“? Ryze formální formulace o průsečících a posunech takové vysvětlení ale poskytnout nemohou. Logická důslednost by například vyžadovala minimálně zabudovat předpoklad neměnných mezd i do nabídkové reakce v rámci agregátní poptávkové křivky. Nižší reálné mzdy by zvýšily investiční poptávku, a agregátní poptávka by se tak stala více neelastická než v situaci bez časového zpoždění. Přerod pozitivně skloněné SAS ve vertikální LAS, kdy mizí neměnnost mezd by musel být doprovázen zelaštičením AD. *Současné pohyby obou křivek* by však nepřinesly velký pokrok při *vysvětlování* jevů, ke kterým v takto modelované ekonomice dochází, protože model v důsledku současného pohybu obou křivek ztrácí své kouzlo jako nástroj pro *objasnění* fungování tržních procesů.²²

²⁰ *Ibid.* str. 42.

²¹ Na odvození založené na *mylném vnímání* mezd pracovníky se tato výtka samozřejmě nevztahuje.

²² T. W. Fields představuje spektrum různých rostoucích i klesajících křivek agregátní poptávky, se kterými

Závěr

V dnešních učebnicích ekonomie téměř nenajdeme ucelený výklad toho, co by bylo možné nazvat základy ekonomické vědy. Dávno pryč jsou doby, kdy si autoři kladli za cíl něco *vysvětlit* a poté dostáli svému cíli. Před sto lety jsme ještě mohli číst úctyhodná kréda autorů světových učebnic.

„Pokusil jsem se v této knize formulovat zásady ekonomie v takové podobě, aby byly srozumitelné vzdělanému a inteligentnímu člověku, který dříve nikdy systematicky ekonomii nestudoval. Ačkoli je v tomto smyslu mé pojednání sepsáno pro začátečníky, nevyhýbá se problémům ani hlubokým úvahám. Nikdo nemůže porozumět ekonomickým jevům ani se nepřipraví na řešení ekonomických problémů, aniž by byl ochoten oddat se sledu úvah, jež vyžadují vytrvalou pozornost. Snažil jsem se vyjadřovat jasně a pečlivě vysvětlit základy, na nichž mé závěry spočívají, stejně jako závěry samotné. Nikdy jsem se však nesnažil věci zjednodušovat.“²³

Zatímco dříve se autoři bez ohledu na zastávanou ekonomickou doktrínu a rozdíly v metodologii pokoušeli dle principů formální logiky podat svůj pohled na ekonomické souvislosti, ekonomické procesy vysvětlit a nezjednodušovat (!), dnes vládne matematická formalizace skrze modely, které jednak velmi často nepopisují reálně existující problémy,²⁴ jejich předpoklady jsou vyumělkované a fungování ryze mechanické. Hlavně však jsou patrně z důvodů „expoziční simplicity“, jak jsme v textu ukázali na modelu AS-AD, vnitřně rozporné. Při používané metodě výkladu to není žádný div, když se autoři (minimálně autoři z kateder mikroekonomie a makroekonomie na VŠE) snaží „preformulovat realitu do definic, pravidel, rovnic, křivek apod.“²⁵ Nalézt v definicích, pravidlech, rovnicích a křivkách *člověka* jednajícího v *reálném světě* je velmi obtížné a při odvádění pozornosti studentů ke drilu modelů a memorování definic zcela nemožné. Za tento vývoj je odpovědný vývoj v ekonomické metodologii, neboť ta spočívá na metodách,

„které jsou zároveň příliš empirické a příliš „teoretické“. Empiricismus rozvrátil ekonomii do takové míry, že se nikdo ani nesnaží hledat komplexní pohled na ekonomii, a paradoxně překroutil ekonomii, jelikož přiměl ekonomy, aby se snažili zavádět záměrně mylné a zkratkovité předpoklady, aby se jejich teorie staly lépe „testovatelné“. K tomuto rozvratu přispěla z velké části nedůvěra Alfreda Marshalla k „dlouhým řetězcům dedukcí“ stejně jako celá snaha Cambridge zavádět tyto zkratky. Verbální logika ekonomické teorie byla na druhou stranu nahrazena matematikou, jež je zdánlivě přesnější a vyhřívá se v odrazu lesku fyzikálních věd. Vládnoucí ekonometrické křídlo matematických ekonomů také usiluje o empirickou verifikaci, čímž spojuje chyby obou metod. Matematika je zcela nevhodná pro všechny vědy o lidském jednání dokonce i na úrovni čisté teoretické integrace. Matematika ve skutečnosti přispěla i k rozdělení ekonomie do jednotlivých oborů, k tvorbě specializovaných monografií plných hyperdetailních bludišť matic, rovnic a diagramů. Skutečně zásadní věcí ale *není* to, že člověk, který není matematikem, nemůže těmto knihám rozumět. Klíčovým bodem je to, že matematika nemůže přispět k rozvoji ekonomické vědy. Ovládnutí matematické ekonomie ekonometrií, ke kterému

---

bychom museli pracovat. *Op.cit.*, str. 681.

²³ Taussig, Frank W.: *Principles of Economics*, Macmillan 1911, str. vii.

²⁴ Viz Colander, str. 176–8 pro případ modelu AS-AD.

v poslední době došlo, je ve skutečnosti důkazem, že čistá matematická teorie ekonomii nic nepřináší.²⁶

Makroekonomický model AS-AD odvozený z IS-LM je jedním z vrcholů tohoto přístupu. Ukázali jsme, že jeho odvození je vnitřně rozporné a jeho používání *nepřispívá k pochopení* základních ekonomických jevů. Nic neobjasňuje, jen vytváří falešné paralely s mikroekonomickými marshallovskými nůžkami a zatemňuje skutečné principy fungování trhů. Svou formalizací model AS-AD studenty odvádí o kritického myšlení a porozumění. „Makroekonomie na všech úrovních výuky a výzkumu, se bez něj snadno obejde.“²⁷

Literatura

anonymní referent z časopisu *Finance a úvěr*

Barro, Robert: „The Aggregate Supply/Aggregate Demand Model”, *Eastern Economic Journal*, sv. 20, zima 1994

Clower, Robert: „The Effective Demand Fraud”, *Eastern Economic Journal*, sv. 20, podzim 1994

Colander, David: „The Stories We Tell: A Reconsideration of AS/AD Analysis”, *Journal of Economic Perspectives*, sv. 9, č. 3, léto 1995

Feyerabend, P. K.: *Rozprava proti metodě*, Aurora, 2001.

Fields, T. W.: „Some Pitfalls in the Conventional Treatment of Agregate Demand”, *Southern Economic Journal*, sv. 56, leden 1990

Friedman, Milton: *Metodologie pozitivní ekonomie*, Liberální institut, 1997

Garrison, Roger: „AS/AD: A SAD Development in Macroeconomic Pedagogy”, jaro 1996, internet xxxxx

Hansen, Alvin: „Full Recovery or Stagnation?”, New York, Norton, 1938, podle Clower

Helísek, Mojmír a Breňová, Lubomíra: „Ekonomie: Proč učit, co učit, jak učit”, *Politická ekonomie*, č. 5, 2000

Heyne, Paul: *Ekonomický styl myšlení*, VŠE, 1990

Mach, Miloš: *Makroekonomie II pro inženýrské studium*, První část, Melandrium, str. 3., 1998

Rothbard, Murray: *Ekonomie*, Liberální institut, 2003 (v tisku).

Schwarz, Jiří – Ševčík, Miroslav – Holman, Robert: „Jak (ne)učit ekonomii”, *Studentský list*, březen 2001

Taussig, Frank W.: *Principles of Economics*, Macmillan 1911, str. vii.

---

²⁵ Helísek a Breňová, *op. cit.*, str. 725.

²⁶ Rothbard, Murray: *Ekonomie*, Liberální institut, 2003 (v tisku).

²⁷ Garrison, *op. cit.*